

KYOTO FORPLIKTER

1.1 Nasjonale mål betyr lokale utfordringer

I henhold til St.meld 29 (1997-98) Om Norges oppfølging etter Kyoto, må vi iverksette tiltak for å redusere våre utslipp av klimagasser. Kyotoprotokollen innebærer en forpliktelse om å redusere industrilandenes samlede utslipp av seks ulike klimagasser fra 1990-nivå med minst 5% innen perioden 2008 – 2010. Disse forpliktelsene er differensiert mellom industrilandene. Norge har en forpliktelse som innebærer at utslippene ikke skal økes med mer enn 1% sett i forhold til utslippsnivået i 1990.

Norges utslipp av klimagasser øker. Dersom utviklingen fortsetter som nå og uten at nye, reduserende tiltak iverksettes, vil klimagassutslippene være over 24% høyere i 2010 enn i 1990. Dette skyldes i stor utstrekning forventningene om økt olje- og gassproduksjon og et økende transportomfang. Dersom det bygges gasskraftverk uten CO₂-deponering vil utslippene øke ytterligere. De to planlagte gasskraftverkene på Vestlandet er for eksempel estimert å øke utslippene fra 24 til 28% (SFT: 99/00). Eventuell utbygging av Snøhvit vil øke utslippene med ytterligere 3% (Statoils konsekvensutredning).

De viktigste klimagassene er karbondioksid (CO₂), metan (CH₄) og lystgass (N₂O). I klimapolitisk sammenheng er det vanlig å omregne klimagassene til CO₂-ekvivalenter med utgangspunkt i de enkelte gassenes potensiale mht global oppvarming (GWP) i forhold til CO₂, som settes til 1.

1.2 Hvem skal redusere Norges utslipp av klimagasser?

Klimaekspertene mener å ha dekning for å hevde at drivhuseffekten er den største miljøutfordringen vi står overfor. Klimadebatten preges av usikkerhet, men det er utbredt enighet om at drivhuseffekten har økt betydelig etter den industrielle revolusjonen, og at konsentrasjon av klimagasser i atmosfæren øker. Konsekvensene er blant annet høyere middeltemperatur globalt sett, reduksjon av isbreer og havisens utbredelse i Arktis og Antarktis. Hvilke utslag disse endringene vil medføre regionalt, er mer usikkert, utover at lavereliggende landområder vil oversvømmes, og at områdene i nord vil få mer nedbør. Temperaturstigningen vil i nord føre til mildere vintre, og mer nedbør som regn året gjennom. Det er utbredt enighet om at mer ustabile værtyper er en konsekvens av klimaendringene. Storm, uvær og flom som følge av ustabile forhold i atmosfæren, forårsaker store økonomiske og samfunnsmessige kostnader.

En nødvendig reduksjon av klimagassutslippene vil kunne oppnås ved tiltak i Norge og ved å få godskrevet tiltak i andre land gjennom de såkalte Kyoto-mekanismene. Tiltakene i andre land vil enten gjennomføres gjennom finansiell deltagelse fra norsk side eller ved kjøp av kvoter i samsvar med et internasjonalt godkjent system for kvotehandel mellom industrilandene med reduksjonsforpliktelser. En betydelig andel av reduksjonen må tas hjemme, men foreløpig er disse forholdene ikke avklart.¹

Utslipp av klimagasser henger sammen med energiforbruk innen transport og prosessindustri, gjødselproduksjon og avfallsfyllinger, og i stasjonær forbrenning som oppvarming i private bolig-

¹Regjeringen legger fram en Stortingsmelding om klimapolitikken forsommeren -01, hvor dette drøftes nærmere.

er, offentlige bygg og institusjoner. Utslipp av klimagasser er ofte forbundet med utslipp som også gir lokal luftforurensing. Utslipp lokalt betyr økt helserisiko og trivselsplager for mennesker og dyr, i tillegg til forringelse av lokalt naturmiljø, som også har langsiktige konsekvenser. Lokal luftforurensing som har sammenheng med utslipp av klimagasser, vil derfor ha en viss oppmerksomhet i arbeidet med å utvikle strategier for å redusere utslipp til atmosfæren.

1.3 Troms fylkeskommune engasjerer seg

Troms fylkesting vedtok i mars 1996 å kartlegge situasjonen med hensyn til klimagassutslipp i fylket. I Fylkesplan for 2000-2003 er dette engasjementet videreført. I planen er behovet for energieffektivisering vektlagt, med fokus på forholdet mellom energibruk og utslipp av klimagasser.

I plan- og næringsutvalgssak 06/00 (31.01.00) ble det vedtatt å søke Miljøverndepartementet om midler for å utarbeide en klima- og energiplan for Troms. Og i brev av 12.05.00 og 11.07.00 fra Statens forurensningstilsyn (SFT) bekreftes tilsagn på kr. 400.000,- til utarbeidelse av Handlingsplan for klima- og energi i Troms.

Arbeidet med handlingsplan for klima- og energi er relatert til plandokumenter på fylkesnivå der politisk vedtatte strategier og planlagt virksomhet vil ha særlig betydning for miljøet. Dette gjelder først og fremst transportsektoren i Samferdselsplan for Troms 2001- 2004, Petroleumsplanen for Troms 2000-2003, og Handlingsprogram for miljøvern og ressursforvaltning (1997-99).

Alle kommunene i Troms ble ved oppstart invitert til å delta aktivt i arbeidet med å utvikle mål og strategier for å redusere utslipp av klimagasser og energiforbruk i fylket. Samme invitasjon gikk ut til bransjer og næringer som transportselskap, avfallsselskap og energiprodusenter, til miljøorganisasjonene og de politiske partiene. Tidlig i prosessen ble det invitert til 2 dagers fylkekonferanse i samarbeid med kommunenes sentralforbund KS, som ledd i mobilisering for Lokal Agenda 21-arbeid i kommunene. Ett av tre hovedtema på konferansen var klima- og energiproblematikk. Konferansen fungerte både som kartlegging og som mobilisering av lokalt engasjement. Det vises til rapporten "Nærkamp om verdier".

Det har vært møter og kontakt med kommuner, næringsliv og bedrifter lokalt for å informere nærmere om rammer og formål med Handlingsplanen, for å kartlegge utfordringer og for å vekke interesse for klima- og energiplanarbeid.

For å få bedre grunnlagsmateriale har vi benyttet eksterne konsulenter for å utrede noen sentrale tema innen transportsektoren.

Statkraft Grøner har kartlagt og beregnet utslipp av klimagasser knyttet til transport av avfall.

Norut samfunnsforskning har skissert metoder for klimaregnskap knyttet til ulike transportformer for framtidig transportbehov av gods.

Dyrøy Energi A/S har skissert en helhetlig lokal Klima- og energiplan, med utgangspunkt i lokale ressurser og framtidvisjoner for Dyrøy-samfunnet.

LA 21 fylkeskonferanse "Nærkamp om verdier", er summert opp i egen rapport, der prosessarbeid med forslag til tiltak og strategier til Handlingsplan for klima og energi er med.

GRUNNLEGGENDE FORUTSETNINGER

2.1 Prosess og medvirkning

Miljøverndepartementets økonomiske støtte til utvikling av lokale klima- og energiplaner er gitt over "Lokal Agenda 21-posten". Lokal deltakelse og politisk engasjement gjennom kartleggingsprosessen er viktig for å få fram utfordringer, problemstillinger og muligheter. I oppfølgingen og det videre arbeidet for å nå målene er denne deltakelsen ikke mindre viktig.

Hensikten med lokale og regionale klima- og energiplaner kan sees på som todelt. Den ene delen består i å kartlegge kilder og aktiviteter som bidrar til utslipp av klimagasser og forbruk av energi på lokalt nivå. Den andre og hoveddelen av handlingsplanen er mål, tiltak og strategier.

Selv om miljømålene er globale og overordnet, er det på lokalt nivå i konkrete virksomheter de menneskeskaptede miljøpåvirkninger har sitt utspring. Det er summen av lokale handlinger som bidrar til de nasjonale og globale miljøutfordringene, og det er til sist på det lokale nivå konsekvensene får betydning og setter begrensninger for samfunnsmessig og økonomisk utvikling. Mulighetene for å endre praksis, og interessene for å gjøre det, ligger dermed også på det lokale plan. Derfor må strategier og tiltak for å redusere utslipps- og forbruksnivået, utvikles i tilknytning til de konkrete aktiviteter og i samarbeid med aktører som produserer og forårsaker negativ miljøpåvirkning. Endringer lokalt vil forplante seg og gi positive effekter regionalt og globalt. Uttrykket "tenke globalt – handle lokalt" får dermed et konkret innhold.

De største klimagass-produsentene og energi-forbrukere lokalt, er sjelden enkeltaktører, men heller bransjer, næringer og ulike forbruker-kategorier. Det er nødvendig med holdningsskapende og handlingsendrende innsats for å få fram organisatoriske, økonomiske og tekniske løsninger. Det er behov for kunnskap om forhold og sammenhenger som inngår i klima- og energi problematikken.

Å arbeide med problemstillinger knyttet til utslipp av klimagasser lokalt øker kunnskapen og bevisstheten om sammenhenger mellom ressurser, energibruk, kostnader og klimapåvirkning. Økt innsikt og kunnskap der både de økonomiske og miljømessige sidene får oppmerksomhet, vil bedre grunnlaget for å fremme bærekraftig utvikling av samfunnet. Endring i forbruksmønster er en av hovedbetingelsene for mer bærekraftig utvikling, og denne endringen må skje både i privat og offentlig sektor, slik at det i sum bidrar til redusert forbruk av råvarer og energi, reduserte avfallsmengder og mindre utslipp av helse- og miljøskadelige stoffer.

Kommunene vil få større ansvar for lokalt miljøvernarbeid framover. Det er derfor viktig med lokalt engasjement og bred deltakelse i prosessen med å utvikle strategier og tiltak på disse områdene. Bred deltakelse kan bidra til å bygge opp nødvendig miljøkompetanse i kommunene, innen næringsliv, bedrifter og bransjer, i politiske miljøer og i befolkningen generelt.

For å komme fram til konkrete reduksjonsmål som har tilslutning og etterstrebes, behøves både informasjon og kunnskap, bevisstgjøring og holdningsskapende arbeid. Denne typen forarbeid og prosess er det behov for, for å få opp et bredere engasjementet i miljøarbeidet. For å få til gode prosesser trengs tid og ressurser. For å oppnå varig effekt og endringer, er bred tilslutning avgjørende.

For å iverksette og gjennomføre tiltak på de områdene som vurderes som viktigst, vil det være

avgjørende at det er interesse for det hos sentrale aktører lokalt. Men også bevilgende myndigheter må vise vilje til konkret satsing for å nå de overordna målene som er satt. Virkemidlene må følge målsettingen; viktige miljømål må støttes reelt og ikke bare symbolsk. Myndighetenes medvirkning gjennom å stille økonomiske virkemidler til disposisjon, vil være avgjørende i mange tilfeller, i tillegg til lokalt engasjement og vilje til handling. Likeledes må det være politisk interesse og vilje på regionalt og lokalt nivå for å prioritere arbeidsinnsats og økonomiske ressurser på miljøområdene.

2.2 Samarbeid og helhetlig tenking

For å lykkes i arbeidet med å utvikle og utøve en helhetlig klima- og energi politikk i Troms, er det nødvendig med et godt og nært samarbeid mellom etater og sektorer, og mellom de ulike forvaltningsnivåene. Dette forutsetter større grad av tverretatlig og tverrsektorielt samarbeid enn i dag. utfordringer knyttet til arbeid med klima og energi lar seg vanskelig avgrense til en kommune, eller en sektor. I prosessen videre vil samarbeid mellom kommuner omkring felles oppgaver og på tvers av sektorer være avgjørende for å komme fram til reduksjonsmål og konkretisere lokale handlingsstrategier som får tilslutning og oppfølging. Nært samarbeid er også viktig for å kunne vurdere hvorvidt tiltak og virkemidler har ønsket og tilstrekkelig effekt i forhold til de konkrete målsettingene, og i forhold til å oppnå varige resultat og langsiktig virkning.

Fylkets næringsliv, utdanningsinstitusjoner, fag- og miljøorganisasjoner, befolkning og politikere er viktige samfunnsaktører, og alle har en rolle å spille i denne sammenheng.

